

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У КОМАНДНИХ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ



*Петрук Андрій¹, Воронцов Олександр², Демків Андрій¹,
Биков Роман³, Бичихін Юрій*

Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного м. Львів¹

Служба безпеки України²

Військова академія м. Одеса³

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації⁴

Аннотация

В статті проведено аналіз сучасного стану рівня методичної підготовки курсантів – випускників командних вищих військових навчальних закладів України. Методична підготовка є об'єктивним показником якості функціонування системи підготовки керівників фізичної підготовки в Збройних Силах України. Аналізом встановлено, що тільки 58% курсантів-випускників 2016 року методично підготовлені, а 42% курсантів-випускників методично не підготовлені.

Ключевые слова: керівники, фізична підготовка, методична підготовка, Збройні Сили України.

Annotation

The article analyzes the current state of methodological training of cadets' graduate team of higher military educational institutions of Ukraine. Methodical preparation is an objective measure of the quality of training of managers of the system of physical training in the Armed Forces of Ukraine. The analysis found that only 58% of students graduating in 2016 methodically prepared, and 42% of students graduate not methodically prepared.

Key words: managers, physical preparation, methodical preparation, the Armed Forces of Ukraine.

Постановка проблеми. Сьогодні як ніколи актуальним є питання удосконалення системи фізичної підготовки військовослужбовців. Упродовж чверті століття під впливом трансформації ЗСУ загалом питання фізичної підготовки як системи та її складової – методичної частини – завжди відходило на другий план. Вдосконаленню приділяли недостатньо уваги, зокрема науковці. ЗСУ на початку свого розвитку взяли за основу радянську модель військово-фізкультурної освіти, яка передбачала підготовку спеціалістів у цій сфері тільки для військових частин (полку, дивізії, виду збройних сил), а для військових підрозділів (взводу, роти, батальйону) така підготовка не здійснювалась. Методичну частину фізичної підготовки в цих підрозділах організовували командири взводів, рот, які отримували методичні основи фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ). У зв'язку з відпрацюванням нової Концепції розвитку фізичної підготовки у Збройних Силах України (ЗСУ) досить важливим



і актуальним, на наш погляд, є створення сприятливих умов курсантам ВВНЗ командного складу для підготовки майбутніх офіцерів ЗСУ. У найближчому майбутньому більшості з них доведеться приймати оперативні і правильні рішення, від яких залежатиме життя людей. Проблема виникла у зв'язку з урахуванням аналізу фізичної підготовки та досвіду бойових дій в зоні АТО, концептуальних змін в організації системи бойової підготовки, результатів окремих наукових праць і досвіду підготовки військовослужбовців провідних іноземних армій.

Понад чверть століття методична складова фізичної підготовки у Збройних Силах України (ЗСУ) залишилася практично за межами уваги науковців. Сьогодні комплексні та системні дослідження з цього питання відсутні. На сучасному етапі реформування ЗСУ застарілість методичної складової фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), які готують військових фахівців командних ланок, потребує змін існуючої системи фізичної підготовки та її подальшого удосконалення і розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підвищення рівня методичної підготовленості різних категорій військовослужбовців на етапах професійного становлення вивчали багато науковців, серед них: С. Глазунов [3], С. Жембровський [4], С. Номеровський [9], О. Ольховий [10], С. Романчук [11] та ін. Професором О. Ольховим розроблені рекомендації щодо підвищення рівня методичної підготовленості майбутніх офіцерів в умовах модульно-рейтингового навчання. Вивченням досвіду різних аспектів організації навчання керівників фізичної підготовки в провідних іноземних арміях займався професор Магльований А. (2015) [5]. При роботі з офіцерами різних країн світу мето-

дичним аспектам як складовим фізичної підготовки також приділяється значна увага. Визначено, що спільною рисою в системі навчання військовослужбовців є здійснення методичної підготовки, достатньої для грамотної організації та проведення процесу фізичного вдосконалення як власного, так і підпорядкованого особового складу.

Закордонний досвід свідчить про значну увагу, яка надається питанню набуття знань, формувань навичок і звичок до самостійних занять. Наприклад, у ВВНЗ цивільного профілю Китаю поряд із розвитком фізичних якостей і засвоєнням фізичних вправ значну увагу приділяють набуттю знань і навичок самостійних занять (опануванню методів і форм їх проведення, планування, самоконтролю). Кожен випускник повинен у певному обсязі набути спеціальних знань, організаційно-методичних умінь і навичок із фізкультурно-спортивної роботи з населенням [2].

Хоча окремими науковцями розглядалися певні складові системи підготовки керівників, але цього, вочевидь, недостатньо у зв'язку зі зміною структури та змісту процесу бойової підготовки, новими підходами до використання методів, прийомів і засобів підготовки військ. Аналіз наукової літератури засвідчив недостатню кількість робіт, спрямованих на комплексне дослідження вимог до методичної складової системи фізичної підготовки в умовах реалій сучасного реформування Збройних Сил України та визначення напрямів її вдосконалення.

Мета дослідження – полягає в аналізі сучасного стану методичної підготовки курсантів командних ВВНЗ ЗСУ. Під час вирішення зазначених завдань було використано такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення наукової і методичної літератури; методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз керівних документів з фізичної підготовки засвідчив, що основними складовими системи навчання керівників різних форм фізичної підготовки та її вдосконалення є процес набуття теоретичних знань і методичних умінь з питань організації та проведення навчальних занять, ранкової фізичної зарядки, спортивно-масової роботи, фізичних тренувань під час навчально-бойової діяльності, самостійних фізичних тренувань. Цей процес здійснюється на всіх етапах навчання у ВВНЗ, а також індивідуальної підготовки у вигляді проведення лекцій, семінарів, навчально-методичних, інструкторсько-методичних, показових занять, самостійної роботи [8 Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 35 від 11.02.14 р. про затвердження тимчасової настанови з фізичної підготовки в ЗСУ].

Відомі науковці, які досліджували сучасний стан методичної підготовленості різних категорій військовослужбовців зазначають, що, незважаючи на загальне її позитивне оцінювання за результатами державних екзаменів (ВВНЗ) та випускних екзаменів (у навчальних центрах), її рівень не відображає реального ступеня готовності керівників до проведення форм фізичної підготовки та організації індивідуальних фізичних тренувань [3]. Так, дослідженнями професора О. Ольхового встановлено, що основними недоліками діючої системи підготовки керівників із фізичної підготовки є такі: відсутність урахування вхідного рівня підготовленості тих, хто навчається; відсутність диференціації навчального матеріалу залежно від завдань службово-бойової діяльності, змісту й умінь для їх реалізації; недостатня ефективність методики й організації самостійного навчання; відсутність оцінки рівня засвоєння програми



Таблиця 1

**Рівень методичної підготовленості курсантів
випускників 2016 р. командних ВВНЗ ЗС України**

ВВНЗ ЗСУ	Методично підготовлені (%)	Методично не підготовлені (%)
НАСВ ім. гетьмана П. Сагайдачного м. Львів	59	41
ВА м. Одеса	69	31
ФВП НТУ «ХПІ» м. Харків	86	14
ФВМС ОНМА м. Одеса	31	69
ЖВІ ім. С.П. Корольова м. Житомир	65	35
ВПІ м. Київ	56	44
ХУПС ім. І. Кожедуба м. Харків	50	50
Середнє значення	58	42

підготовки на основі обліку особливостей етапів навчання [10]. Учений С. Номеровський [9] визначає ряд проблемних питань щодо методичної підготовленості курсантів ВВНЗ, а саме: недостатній рівень теоретичних знань при вступі, методичних навиків з фізичної підготовки кандидатів на вступ у ВВНЗ; невідповідність високим вимогам рівня методичної підготовленості курсантів і реаліям здійснення навчально-виховного процесу, які пов'язані з обмеженим часом на фізичну підготовку; штучна спрощеність і недосконалість методичного забезпечення; відсутність завдань з фізичної підготовки для курсантів на період військових стажувань, корабельних практик; міждисциплінарна та міжкафедральна неузгодженість питань методичної підготовки [9].

Методична підготовка – є однією зі складових компетентностей, сформованих у курсантів [1,7]. Цей розділ навчальної програми передбачає оволодіння курсантами знань і умінь з організації та методики проведення всіх форм фізичної підготовки військовослужбовців і розвитку основних психофізичних якостей

[4,7,11]. Але питання змісту засобів та обсягу навчання з цього розділу є різне. У навчальній програмі для ВВНЗ України з дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» тісно пов'язані теоретичний, методичний та практичний розділи програми. Питання змісту, засобів та обсягу навчання у кожному розділі визначається в робочих програмах ВВНЗ з урахуванням специфіки навчання. Саме під час методичної практики формується компетентність, що забезпечується системою педагогічних умінь (методичних, командних, управлінських та організаторських). Основне завдання методичної підготовки курсантів із фізичного виховання спеціальної фізичної підготовки і спорту – оволодіти комплексом заходів фізичного вдосконалення військовослужбовців, розвивати загальні і спеціальні фізичні якості, формувати військово-прикладні навички, виховувати морально-вольові і психологічні якості та забезпечити фізичну готовність військовослужбовців до професійної діяльності. У процесі виконання методичного завдання майбутній офіцер повинен усвідомити умо-

ви і методи його реалізації на практиці.

За підсумками звітів результатів державних екзаменів з фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту у 2016 році нами проведений аналіз рівня методичної підготовленості випускників курсантів командних ВВНЗ ЗСУ (Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного м. Львів; Харківський університет повітряних сил ім. І. Кожедуба; Військова академія м. Одеса; Факультет військово-морських сил Одеської національної морської академії; Житомирський військовий інститут ім. С.П. Корольова; Військовий інститут телекомунікації та інформатизації, Факультет військової підготовки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»). Як результат, – оцінка методичної підготовленості курсантів ВВНЗ ЗСУ складається з оцінок, отриманих ними за відповіді на теоретичні питання – «володіє теоретичними основами фізичної підготовки», та виконання методичного завдання – «виконано»; і визначається: «методично підготовлений», якщо отримав дві позитивні оцінки, а якщо отримав одну негативну оцінку, то вважається «методично не підготовлений» [Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 35 від 11.02.14 р. про затвердження тимчасової настанови з фізичної підготовки в ЗСУ]. У нижченаведеній таблиці № 1 нами представлений рівень методичної підготовленості курсантів випускників 2016 р. командних ВВНЗ ЗСУ.

Аналізом встановлено, що лише 58 % курсантів-випускників 2016 року методично підготовлені, а 42 % курсантів-випускників – методично не підготовлені.

Перед вищими військовими навчальними закладами, які готують майбутніх офіцерів-командирів, стоїть актуальне завдання: якісна підготовка всіх випускни-



ків, яка полягає у практичному і правильному використанні ними знань, здобутих у ВВНЗ. Метою навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» у ВВНЗ є формування необхідних фізичних якостей і військово-прикладних навичок, а також набуття методичних вмінь з проведення різних форм фізичної підготовки. Під час занять курсанти повинні не тільки підвищувати рівень фізичної підготовки, а й отримувати теоретико-методичні знання та навички з фізичної підготовки, вміти використовувати їх у повсякденному військовому житті.

Висновки. Процес фізичного вдосконалення курсантів командних ВВНЗ ЗСУ залежить безпосередньо від рівня методичної підготовленості як керівників різних форм фізичної підготовки, їх теоретичної обізнаності, методичної грамотності із застосуванням сучасних способів, прийомів та дій. Більшість науковців вважає недостатньо ефективною чинну методичну систему фізичної підготовки, яка сьогодні обов'язково потребує суттєвих змін, побудованих на сучасних тенденціях розвитку військової освіти в умовах особливого періоду з урахуванням практичного досвіду в АТО на сході України та науково-методичного досвіду провідних іноземних армій. Аналізом встановлено, що лише 58 % курсантів-випускників 2016 року методично підготовлені, а 42 % курсантів-випускників методично не підготовлені. Таким чином, з аналізу вищенаведених результатів (табл. 1) низький рівень методичної підготовленості не дозволяє ефективно вирішувати завдання фізичної підготовки курсантів-випускників командних ВВНЗ ЗСУ.

Перспективами подальших досліджень є розробка науково-обґрунтованих програм і методичних вказівок з практичного проведення заходів з підготовки майбутніх офіцерів – керівників

форм фізичної підготовки.

Література

1. Божик М.В. Професійно-прикладна фізична підготовка як ефективний засіб розвитку фізичних якостей учителів-предметників / М.В. Божик // Теорія та методика фізичного виховання. – 2010. – № 3. – С. 11-14. – Режим доступу: <http://www.tmfv.com.ua/journal/article/view/607>
2. Ван Сюе Мань. Физкультурное образование в Китае, как компонент массовой физической культуры / Ван Сюе Мань // Физическое воспитание студентов. – 2009. – № 1. – С. 6–8.
3. Глазунов С.І. Шляхи підвищення ефективності самостійних занять з фізичного вдосконалення військовослужбовців / С.І. Глазунов // Теорія та методика фізичного виховання. – 2009. – № 11. – С. 45–48.
4. Жембровський С.М. Шляхи вдосконалення системи підготовки керівників занять з фізичної підготовки з офіцерами органів управління / С.М. Жембровський // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту – Вип. 13 : у 4-х т. – Львів, 2009. – Т. 4. – С. 68–74.
5. Магльований А. Фізична підготовка в системі формування військових фахівців провідних іноземних армій [Електронний ресурс] / А. Магльований, А. Петрук, О. Лесько, Н. Кожух // Спортивна наука України. – 2015 – № 5 – С. 16-20. – Режим доступу: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/349/338>
6. Маракушин А.И. Формирование и диагностика уровня педагогических умений студентов в процессе физического воспитания / [Маракушин А.И., Поддубный А.Г., Коновалов В.В., Кирпенко В.Н.] // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: ХДАФК, 2015. – № 1 (45). – С. 75-80. – dx.doi.org/10.15391/snsv.2015-1.014
7. Маракушин А.І. Діагностування рівня педагогічних умінь студентів на заняттях з фізичного виховання у ВНЗ. / [Маракушин А.І., Піддубний О.Г., Цимбалюк Ж.О.] // Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях: сборник статей X Международной научной конференции, 24-25 апреля 2014года: в 2-х ч. – Харьков, 2014. Ч.2. – С.134-137.
8. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 35 від 11.02.14 р. про затвердження тимчасової настанови з фізичної підготовки в ЗСУ – 231 с.
9. Номеровський С.В. Проблемні питання сучасного стану методичної підготовки курсантів військово-морських навчальних закладів під час вивчення навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» / С.В. Номеровський // Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців : матер. всеармійської наук.-метод. конф. (Київ, 24 листоп. 2011 р.) / за заг. ред. Фігногенова Ю.С. – К. : НУОУ, 2011. – С. 137–145.
10. Ольховий О.М. Модульно-рейтингова система підготовки офіцерів – керівників занять з фізичної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О.М. Ольховий. – Львів, 2005. – 20 с.
11. Романчук С.В. Підготовка ке-



рівників фізичної підготовки під час навчання у військових навчальних закладах / Романчук С., Романчук В., Боярчук О., Гусак О. // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту – Вип.

13 : у 4-х т. – Львів, 2011. – Т. 4. – С. 126-130.

12. Шлямар І.Л. Методична підготовленість командира – основа фізичної підготовки підрозділу / Шлямар І.Л. // Фізична підготовка особового складу Збройних Сил,

інших військових формувань та правоохоронних органів України: досвід, сучасність, проблеми та перспективи розвитку : матеріали наук.-метод. конф. 26–28 листопада 2014 р. – Київ : МОУ, 2014. – С. 358–363.

